

Progressieve vs. conservatieve christenen: koorddansers gezocht!

Ignace Demaerel

Forum Doorbraak, oktober 2025

(originele, lange versie, 1370 woorden)

Net zoals de westerse wereld steeds meer gepolariseerd raakt tussen 'links' en 'rechts', vind je deze spanning ook in de verschillende kerken: modern tegenover traditioneel, vernieuwend tegenover behoudend - of zelfs reactionair. In de VS: pro-Trump vs. anti-Trump. Soms zijn de discussies respectvol en vreedzaam, maar soms ook geëmotioneerd en niet zo overlopend van fijngevoelige christelijke broederliefde. En beide kampen citeren christelijke waarden of bijbelverzen om hun gelijk te staven. Wie van beide zijn 'de echte' christenen?

Om ineens naar de kern te gaan, moeten christenen zich de vraag stellen: is God zelf progressief of conservatief? De vraag is een beetje lachwekkend, natuurlijk, en toont tegelijk de zinloosheid van deze tweedeling. Als God in eeuwigheid onveranderlijk is, is Hij oerconservatief, en als Hij 'alle dingen nieuw maakt', moet Hij toch ultraprogressief zijn, niet? Iets dichterbij huis en tastbaarder dan: was Jezus links of rechts? Jezus oversteeg alle partijen en kampen, kwam steeds verrassend uit de hoek, liet zich nooit in één hokje vangen. Wie durft hem exclusief in zijn kamp te claimen?

Vanwaar dan deze onzalige strijd tussen geloofsbroeders en -zusters? We moeten onderscheid maken waar het om geloofsinhoud gaat – hoe strikt of hoe vrij men bijbelteksten interpreteert – of om ethische kwesties – abortus, euthanasie, vluchtelingen, armoedebestrijding... Conservatieve christenen focussen in het algemeen meer op de privémoreel, progressieve op de sociale dimensie van het geloof. De eerste komen op voor hoge persoonlijke moraliteit, voor huwelijk en gezin, trouw en seksuele reinheid, eerlijkheid in de privé sfeer; de tweede voor naastenliefde, zorg voor de zwaksten, gerechtigheid in de sociale sfeer. De eerste beroepen zich op Gods heiligheid, de andere op Gods barmhartigheid. De eerste pleiten voor de verticale dimensie van het kruis (gebed en geloof), de laatste voor de horizontale dimensie (liefdadigheid en actie).

Aangezien het kruis echter twee balken heeft, is de oplossing voor ons dilemma erg voor de hand liggend: beide zijn nodig, in de juiste balans. God liefhebben én de naaste liefhebben, *ora et labora* ('bid en werk')! Zo simpel kan het zijn!

Waarom zouden we moeten kiezen voor één van beide en het ander veronachtzamen? De verticale balk is echter wel de cruciale in het kruis: de goddelijke dimensie wegnippen en enkel het horizontale overhouden is een jammerlijke reductie. Een priester is véél meer dan een sociaal werker. Moeder Teresa was uiterst sociaal, maar gebed was bij haar prioritair, want ze wist dat God de bron is van alle naastenliefde.

Wat de geloofsinhoud betreft: progressieven zeggen dat het geloof en de kerk moeten meegaan met de tijd, mee evolueren. Conservatieve christenen zeggen:

de boodschap van de evangelies blijft eeuwig hetzelfde, de waarheid 'evolueert' niet - net zomin als wiskundige axioma's - en morele waarden evenmin. Beide hebben gelijk, maar telkens voor een deel: gaat dat 'evolueren' namelijk om de inhoud of de vorm/verpakking? De Bijbel moet zeker *hervertaald* worden naar hedendaags Nederlands, maar moet ze ook *herschreven* worden: 'aangepast' aan de moderne modes en hypes, 'verbeterd' of geüpgraded tot een 2.0 versie? Hebben we vandaag een 'verheven' begrip van God dan Jezus, Petrus of Paulus? Moeten we bijv. over God spreken als een 'Zij', om feministen tegemoet te komen, of Hem genderneutraal benoemen? Helaas is de grens tussen 'kern' en 'bijzaken' ook niet zo eenduidig, wat voor blijvende discussies zorgt.

De kernwaarheden – zoals in de apostolische geloofsbelijdenis - evolueren natuurlijk niet, maar zeker wel de inzichten hoe dit toe te passen in een snel veranderende cultuur: via nieuwe manieren van communiceren, fris taalgebruik, moderne kunst- en muziekstijlen, technologie en sociale media, om cultureel relevant te zijn. Maar 'moderne' christenen willen ook inhoudelijk 'vernieuwing': ze zagen de kerken leeglopen, en dachten - in een soort paniek? - dat het nodig was het geloof zelf 'aan te passen' aan de moderne smaak en consensus. Werd God vroeger veel te streng voorgesteld, vandaag is Hij de lieve opa die altijd 'ja' zegt om iedereen te vriend te houden: een beetje goedzakkig dus, conform aan de antiautoritaire mode. De drempel wordt verlaagd, de boodschap gepopulariseerd en gesuikerd.

Maar wie steeds meer water bij de wijn doet, maakt ze verdund, slap, smakeloos: "Als je maar een beetje goed bent voor je medemens komt het allemaal goed: dat is alles wat God vraagt, nietwaar?" "Je moet de Bijbel toch niet letterlijk nemen?" Natuurlijk is niet alles in de Bijbel letterlijk bedoeld, maar als ze daarmee bedoelen 'Je moet dat niet zo serieus nemen', is dat iets heel anders. De kerken die dat doen, blijken leeg te lopen: een verwaterd geloof heeft geen aantrekkingskracht, het zout is zouteloos geworden. Het verschil met zedenleer is nog nauwelijks te merken.

Hoe moet je deze spanning nu oplossen in de complexe realiteit, bijv. in de discussie rond abortus? In de VS lopen de spanningen tussen *pro life* en *pro choice* soms heel heftig op, en er zijn christenen aan beide kanten. De eerste groep zegt dat het leven heilig is vanaf de conceptie, een zeer christelijke gedachte; de andere zegt dat je liefde/begrip/empathie moet hebben voor de (ongewenst zwangere en dus kwetsbare) moeder, ook zeer christelijk. Maar welke van beide primeert: het leven van de foetus - een uniek, prachtig mensenleven in potentie - of de nood van de moeder - soms ook heel reëel en hartverscheurend? Weegt medeleven echter zwaarder door dan menselijk leven? Ideaal zou zijn beide even hoog houden: uit liefde voor de moeder haar alle hulp aanbieden waardoor ze haar kind - dat ze misschien 'stiekem' ook heel erg wil - kan houden. Als christenen aan beide kanten er maximaal naar zouden streven liefdevol te zijn én het leven heilig te achten, het aantal abortussen – jaarlijks wereldwijd 73 miljoen - zou drastisch dalen.

'Progressief zijn' betekent dat je vooruitgang en verbetering wil: wie kan in godsnaam daartegen zijn? Maar moet je daarom verplicht het hele pakket van 'linkse' standpunten delen? Een open migratiebeleid, vrije moraal, abortus tot 20 weken, euthanasie en gendertransitie voor minderjarigen, emancipatie van sekswork, permissieve opvoeding, vrije bijbelinterpretatie, elektrische auto's en pro-Palestina? Het lijkt op een – in de economie verboden – koppelverkoop, een geforceerde ineenstrengeling van niet-bij-elkaar-passende zaken. Wie

bekommerd is om de zeehondjes is progressief, wie bekommerd is om menselijk (ongeboren) leven is conservatief: kan iemand deze logica uitleggen?! Kan ik nog voor vrouwenrechten zijn, maar tegen abortus, vóór klimaatdoelstellingen en tegen transgenderisme? Mensen opdelen in links tégen rechts versmoort elk debat: het reduceert de discussie tot 'wij-zij'-kampen waarbij nog zelden inhoudelijk gepraat of geluisterd wordt.

De kerk wordt in het algemeen als conservatief afgeschilderd, maar ze heeft minstens evenveel progressieve elementen. De kerk heeft een missie, als 'zout en licht' in deze wereld: ze moet profetisch zijn in plaats van zich aan te passen als een kameleon. Soms – of vaak – zal ze tegen de haren moeten instrijken, de smalle weg voorhouden, de moeilijke vragen blijven stellen, tegen de stroom van materialisme en onverschilligheid in roeien. Als ze niet meer de scherpte, kracht of moed heeft om weerwerk te bieden tegen het toenemende consumentisme, humanisme, atheïsme of nihilisme, heeft ze zich monddood laten maken. De kerk moet de eeuwenoude, rijke joods-christelijke erfenis bewaren en doorgeven, omdat ze bezorgd is voor een betere toekomst. Ze is in feite de meest progressieve beweging ooit: ze kijkt héél erg vooruit naar de eeuwigheid, de 'nieuwe hemel en nieuwe aarde' waar alles hersteld zal worden.

Conservatieven kunnen vervallen in rigiditeit, farizeïsme of liefdeloosheid: het geloof in geen millimeter aanpassen leidt tot wereldvreemdheid en irrelevantie. Progressieven kunnen vervallen in laksheid, moreel relativisme en opportunisme: vérgaande aanpassing leidt tot hybride mengvormen, eigenzinnige religie en uiteindelijk ook tot irrelevantie. Progressieven hebben gelijk: vooruitgang is altijd goed. Conservatieven hebben ook gelijk: als deze wereld 'vooruit' stormt naar de afgrond, moet je niet vol gas geven, maar de rem aantrekken! Kunnen we de valse tegenstellingen overstijgen a.u.b.?

Ach kom, het móét mogelijk zijn, zeker voor 'broeders en zusters', om bóven de noodlottige polarisatie van deze wereld te staan: om aan heilige principes onwrikbaar vast te houden en tegelijk flexibel te zijn voor gebroken mensen in gebroken situaties. Veel menselijkheid en mildheid zonder de gezonde regels te ondergraven. Ruimte voor uitzonderingen zonder het kader af te breken. De delicate balans tussen waarheid en liefde, gerechtigheid en genade is een dunne koord voor alle christenen, maar daarom niet onmogelijk. Zalig zijn de koorddansers, want...